

Dr. Bahadır Bumin ÖZARSLAN

ULUSLARARASI HUKUK AÇISINDAN
TÜRK DIŞ POLİTİKASI'NIN
TEMEL MESELELERİ

Dr. Bahadır Bumin ÖZARSLAN

**ULUSLARARASI HUKUK AÇISINDAN
TÜRK DIŞ POLİTİKASI'NIN
TEMEL MESELELERİ**

ADALET YAYINEVİ

Ankara - 2025

ADALET BASIM YAYIM DAĞITIM SAN. ve TİC. LTD. ŞTİ.

Uluslararası Hukuk Açısından Türk Dış Politikası'nın Temel Meseleleri
Bahadır Bumin Özarıslan

Hukuk Yayınları Dizisi – 4260

Birinci Baskı : Eylül, 2025

ISBN : 978 – 625 – 377 – 431 – 8

ADALET YAYINEVİ

Merkez

Strazburg Caddesi No: 10/B Sıhhiye-Ankara
Tel : (0312) 231 17 00
Fax : (0312) 231 17 10

İstanbul Şube

Mustafa Kemal Caddesi No: 60/C
(Anadolu Adliyesi Karşısı) Kartal-İstanbul
Tel : (0216) 305 72 81

Dağıtım

Strazburg Caddesi No: 17/B Sıhhiye-Ankara

Bursa Şube

Bursa Adliye Sarayı Zemin Kat Bursa

 : adalet.com.tr – adaletyayinevi.com

 : facebook.com/adaletyayinevi

 : adalety@adaletyayinevi.com

 : twitter.com/adaletyayinevi

Sayfa Tasarımı:

Bilgin Teren

Kapak Tasarımı:

Yasin Özbudak

Baskı:

ADA Matbaacılık Yayıncılık San. ve Tic. Ltd. Şti.
Ahi Evran OSB Mah. Anadolu Cad. No: 4/1 06935 Sincan/Ankara
Tel: (0312) 385 54 10
Sertifika No: 44093

*Dağıstan'ın ve Kağızman'ın yiğit savaşçıları
Dedemin dedesi **Lav (Law) Arslan Bey'e,**
Dedemin babası ve Kağızman Kadısı **Mustafa Bey'e,**
Dedemin ağabeyi ve Cenûb-i Garbî Kafkas Hükümeti Kağızman
Şube Reisi **Arslan Bey'e** ve
Dedem **Ahmet ÖZARSLAN'a...**
Kendilerini hiç göremesem de emanet ettiklerine
sadaikle yürüdüğüm kutlu yolda,
bir an olsun aklımdan çıkmayan Atalarım...*

ÖNSÖZ

Elinizdeki bu çalışma, muhtelif tarihlerde yayımlanmış akademik ve güncel (popüler) nitelikli makalelerim ve tebliğlerim ile daha önce yayımlamadığım bir panel konuşma metninin derlenmesiyle ortaya çıkmış bir eserdir. Söz konusu yazılar, genel olarak Türk Dış Politikası'nın temel konularına ilişkindir. Bu durumun bir sonucu olarak, gerek konuların genel ve yaygın olarak bilinen şartları gerekse süregelen meseleler olmaları münasebetiyle yazıldığı dönemin koşulları da dikkate alınarak hazırlanmıştır. Konu ve coğrafya açısından çeşitlilik arz eden bu çalışmalar, yayımlandığı tarihe ve özgün içeriğine sadık kalınarak derlenmiştir. Bu sebeple yazılar okunurken yayımlandığı tarih, özellikle dikkate alınmalı; makalelerdeki görüşlere ve değerlendirmelere de bu gözle bakılmalıdır. Ayrıca gözettiğimiz bir amaca da ancak bu yolla ulaşılabilir. Zira ilk yayımlandığı tarih ile kitap hâline getirildiği tarih arasında geçen sürede, yazılarda ileri sürülen iddiaların, yapılmış olan tahminlerin ve tahlillerin isabetliliğini, okurun takdirine bırakmak daha dürüst bir yaklaşım olacaktır. Öte yandan, şu hususu da belirtmek gerekir ki kitabın hazırlanması sırasında, yazıların yayımlandığı tarihte gözden kaçan ve esasa dair olmayan çok sınırlı düzeltmeler yapılmıştır. Yazım, noktalama ve bazı ifade hatalarından oluşan bu düzeltmelerin yanında, yazıların tamamı aynı dipnot yöntemine ve başlık sistemine göre yeniden düzenlenmiştir. Bu yolla okuyucular için şeklen de bir kolaylık sağlanması amaçlanmıştır.

Kitabın ortaya çıkışı ise lisans düzeyinde yürüttüğüm Uluslararası Kamu Hukuku ve Türk Dış Politikası'nın Güncel Sorunları dersleri ile yüksek lisans seviyesindeki Türk Dünyası'nın Güncel Sorunları dersimin içeriğiyle alakalıdır. Her üç derste de diğer kaynaklar dışında, bugüne kadar yayımlamış olduğum ve bu kitaba aldığım çalışmalarımın da faydalanmaktaydım. Bu durumu bilen ve bana ısrarla "*Bu çalışmalarını neden bir araya getirmiyorsun?*" diye soran, Fakültemizin Genel Kamu Hukuku Hocası ve bu konulara olan derin merakı sebebiyle sürekli bir araya geldiğimiz Prof. Dr. Ali Murat ÖZDEMİR'e, her seferinde araya giren muhtelif meşguliyetlerimden söz ederdim. Nihayet kendisinin ısrarlı sorularına karşılık verecek zamanı biraz da olsa yakaladığım için bu çalışmayı yapmaya karar verdim ve tabii ki ilk olarak kendisini haberdar ettim. Bu vesileyle kendisine bir kere daha özellikle teşekkür ederim. Kendisi, sa-

dece kitabın “fikir babası” olması münasebetiyle değil bu konulardaki ilgisiyle ve bilgisiyle de bir yol gösterici olmuştur. Aynı şekilde, sohbetlerimizimizin bir diğer sacayağını oluşturan değerli meslektaşım ve dostum, Fakültemizin Ceza Hukuku Hocası Doç. Dr. Muammer KETİZMEN’e de teşviki ve desteği için teşekkürü bir borç bilirim. Her iki Hocamız da bu çalışmaların önemli bir kısmının yapılmasına şahitlik ettikleri gibi ufuk açıcı fikirleriyle de bana katkı yapmışlardır. Şunu da ayrıca ifade etmek isterim ki pek çok kişiyi şaşırtan, sadece bizi iyi tanıyan sınırlı sayıda kişinin anlayabildiği ve her seferinde bir bilgi ziyafetinin yaşandığı bu sohbet halkasının uzun yıllar devam etmesini istemek, benim için sıradan bir temenni olmayıp özel bir dilektir. Var olsunlar.

Kitabın ithaf kısmı üzerinde ise ayrıca duracağım zira dikkat çekici bir şekilde, birkaç kişinin adı geçmektedir ve bu durum, okuyucu için bir merak vesilesi olabilir. Baba tarafından ailemiz, Kuzey Kafkasya’nın Dağıstan bölgesine dayanmaktadır ve bildiğimiz ilk atamız da Şeyh Şamil’in Ruslar ile mücadelesinde şehit olan Lav (Law) Arslan Bey’dir¹. Dedem Ahmet ÖZARSLAN’ın dedesi olan ve kendisi hakkında sınırlı bilgi sahibi olduğumuz Lav (Law) Arslan Bey, aynı zamanda âlim bir zat olarak bilinmekteymiş ve iki oğluna da Dağıstan’da medrese tahsili aldırılmış. Türkiye’ye göç eden iki oğlu da Osmanlı Devleti tarafından, kısa bir süre içinde Kadı olarak tayin edilmiş. Lav (Law) Arslan’ın Kağızman Kadısı olarak atanan oğullarından biri olan Mustafa Bey, dedemin babasıdır. Babası Lav (Law) Arslan’ın Ruslar ile mücadelesine de katılmış olan Kadı Mustafa Bey, oldukça hareketli bir hayat yaşamıştır. Kadı olarak tayin edildikten bir süre sonra, 1878 yılında başlayan ve 1918’e kadar Kars ve çevresinde devam eden Rus işgali sırasında, önce yerel şuralar aracılığıyla örgütlenen; uzun bir sürecin sonunda da 1919 yılında resmen kurulan Cenûb-i Garbî Kafkas Hükümeti’nin kuruluş çalışmalarına etkin destek vermiştir.

Cenûb-i Garbî Kafkas Hükümeti’nin kuruluşu, 40 yıllık işgal sebebiyle zorlu bir sürecin sonunda gerçekleşmiştir. Kısa süren ancak sembolik de olsa değer taşıyan ve kendi çapında önemli işler başaran bu hükümetin

¹ Muhtemelen Türkiye Türkçesi’ndeki “Alav-Alev” sözcüğünün Kuzey Kafkasya’da konuşulan Kumuk Türkçesi’ndeki karşılığı olan Lav (Law), bir lakap olmalıdır ki lakap verilmesi, gerek kişilerde gerekse ailelerde ve sülâlerde, Kafkasya Türkleri içinde yaygın bir âdettir. Tahminen bu lakap, hareketli ve heyecan taşıyan bir ruh hâli ile bu ruh hâlinin davranışlara ve tutumlara yansımından kaynaklanmaktadır ki ailemizde genetik olarak gözlemlenen bir özelliktir ve bu durum, hem kendimizin yaptığı hem de dışarıdan bize sıklıkla aktarılan bir gözlemdir. Lav (Law) kelimesinin etimolojisi için bkz. Çetin PEKACAR, **Kumuk Türkçesi Sözlüğü**, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2011, s. 188 (lav ve lawullamaq maddeleri).

Dışişleri Bakanı Fahrettin ERDOĞAN'ın hatıratından oluşan “**Türk Elleri-nde Hatıralarım**” adlı eserde anlattığı üzere, 1900 yılında Rus işgali altında bulunan Kars ve çevresini gezen ERDOĞAN, “**Türk Birliği Cemiyeti**” isimli gizli bir teşekkülün faaliyetlerinden bahseder. Bu cemiyetin Kars ve çevresinde, “**Türkçülük ve birleşme**” propagandası yaptığını anlatır ve bu yönde faaliyette bulunanları isim isim sayarken Kağızman'da Müftü Mustafa Efendi'den bahseder ki bu kişi, babamın dedesi olan Kadı Mustafa Bey'dir². Bir hukukçu olarak meslektaş oluştuktan da şeref duyduğum büyük dedemiz Kadı Mustafa Bey, 40 yıl süren işgal sırasında idareyi elinde bulunduran Ruslar tarafından zehirlenerek şehit edilmiştir. O dönemki Kağızman halkının anlatarak nesilden nesile aktardığı bu suikastin sebebi, bahsi geçen kitaptaki bilgileri öğrenene kadar ailemizde tam olarak bilinmiyor ancak ailemizin geleneksel duruşu ve tutumu sebebiyle tahmin ediliyordu. Halk arasında anlatılanları ve tahminlerimizi doğrulayan hatıratındaki bilgiler, Kadı dedemizin işgal altındaki direnişini ve faaliyetlerini destekleyince, sebep de anlaşılmış oldu. Dağıstan'da eğitim görmüş âlim bir zat olarak, babası Lav (Law) Arslan'dan aldığını tahmin ettiğimiz Türk Milliyetçiliği şuurunu ile bilgisini birleştirmesi ve bir hayat felsefesi olarak yaşaması, bizi fazlasıyla bahtiyar kılmıştır. Bu durumda, ailemizdeki Türk Milliyetçiliği geleneğinin, dedem Ahmet ÖZARSLAN'a değil çok daha geriye uzanıp dördüncü nesilde, babam Birol ÖZARSLAN'a ulaştığını da öğrenmiş olduk. Bu süre ise 150 yılı aşan bir zamana tekabül etmektedir ki bu gurur, bizim açımızdan bakıldığında, Türkiye Türkleri içinde pek az aileye nasip olacak bir övünç kaynağıdır.

Bahsi geçen hatırat aynı zamanda, bildiğimiz bir gerçeği, acı ama bir o kadar da iftihar ettiğimiz bir hakikati ise belgelendirdi. ERDOĞAN'ın hatıratına göre, Kadı dedemiz Mustafa Bey'in oğlu ve aynı zamanda, Teşkilat-ı Mahsusa tarafından kurulduğunu bildiğimiz Cenûb-i Garbî Kafkas Hükümeti'nin³ Kağızman Şube Reisi olan büyük amcamız Arslan Bey, hü-

² Fahrettin ERDOĞAN, **Türk Elleri-nde Hatıralarım**, Mevsimsiz Yayınları, Ankara 2007, s. 26-27.

³ Cenûb-i Garbî Kafkas Hükümeti ve bu girişimin Teşkilat-ı Mahsusa ile ilişkisiyle ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Ender GÖKDEMİR, **Cenûb-i Garbî Kafkas Hükümeti**, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara 1998. Kendisini tanıma şansı bulduğum, rahmetli Ender GÖKDEMİR ile bu konuyu konuşup Şube Reisi Arslan Bey'in babamın amcası olduğunu ifade ettiğimde, beni çok gururlandıran sözler sarf etmişti. 2010 yılında kendisine, “*Atalarım için Teşkilat-ı Mahsusacı'dırlar diyebilir miyiz?*” diye sorduğumda, “*Hiç şüphelen olmasın.*” şeklinde bir cevap vermiş ve dedemin dedesi Lav (Law) Arslan Bey de dâhil olmak üzere atalarımın Osmanlı Devleti için Dağıstan'dan itibaren çalışmış olma ihtimalinin son derece yüksek olduğunu be-

kümet merkezi Kars'a giderken Ermeniler tarafından pusuya düşürülmüş ve vücudu parça parça edilerek şehit edilmiştir⁴. Ailemizin verdiği bu iki şehit, bize şunu göstermektedir ki Rus işgaline ve Ermeni yayılmacılığı politikasına rağmen ailemizin mensupları, bazılarının yaptığı gibi boyun eğmemişler; direnmişler ve rahata alışmak yerine, memleketimizi işgal edenlere rahatsızlık yaratmayı kendilerine bir vazife kabul etmişlerdir. Bu uğurda da canlarını vermekten çekinmemişlerdir. Bu sebeple bu kitap, onların aziz ruhlarına ve onların emanetlerinin mütevacı bir emini olan dedeme ithaf edilmiştir.

Kitabı ithaf ettiğim atalarım ile ilgili olarak teşekkür etmek istediğim, benim için çok özel dört kişiden de bahsetmek isterim. Bunlar, rahmetli babaannem Müslimet ÖZARSLAN ve rahmetli halam Güner ÖZARSLAN ile halalarım Ergül ÖZARSLAN ve Gülsen TOROSLU'dur. Zira dedelerimin ve büyük amcamın hikâyelerini ilk defa kendilerinden duydum. Çocukluk yıllarımdan itibaren başlayan, kendi ailemin macerasını da kapsayacak şekilde hâlâ devam eden tarih sevdam ve merakım, dört atamın hikâyesiyle birlikte küçük yaşlardan itibaren perçinlenmiştir. İlkokula başlamadığım bir dönemde öğrendiğim günden itibaren, her sorduğumda bana onların hikâyesini anlatan ve her seferinde bıkmadan, usanmadan tekrarlayan babaannem ile halalarım, beni atalarım ile tanıştırmak için hayat boyu taşıyacağım şeref madalyalarını boynuma takan kişilerdir. Ayrıca, çalışan bir annenin oğlu olarak beni yetiştirip büyüten kişiler olmaları münasebetiyle de hiçbir zaman karşılığı ödenemeyecek emekleri, benim için emsalsizdir. Bu sebeple hepsine çok teşekkür ederim. Şu anda sadece Ergül ÖZARSLAN'ın ve Gülsen TOROSLU'nun hayatta olması, benim açımdan bir burukluk yaratsa da üzerime düşen bir vefa borcunu yerine getirmenin huzuru da bir teselli olmaktadır.

Aile büyüklerimden edindiğim sözlü tarih bilgilerinin kesinleşip genişlemesi ise benim için bir başka mutluluk kaynağıdır. Zira bir hukukçu olarak, sözlü tarih bilgilerinin birincil kaynaklara dayanması ve kayıt altına alınmış olması, meslekî açıdan en makbul husustur. Bilgilerin doğruluğunu da kesinleştiren bu yöntem, aynı zamanda ahlaken de aranan bir gerekliliktir. Söz konusu meslekî ve ahlakî gereklilik, 2009 yılında, Fahrettin ERDOĞAN'ın kitabına ulaşmam sayesinde tamamlanmıştır. Bu se-

lirtmişti. Buna gerekçe olarak da Mustafa Bey'in Türkiye'ye gelmesiyle birlikte hemen "Kadı" olarak tayin edilmesinin çok açık bir işaret olduğunu da eklemişti.

⁴ ERDOĞAN, s. 179. Cenûb-i Garbî Kafkas Hükümeti Kağızman Şube Reisi Arslan Bey ile ilgili olarak ayrıca bkz. GÖKDEMİR, s. 73-74.

bepile kitaptan beni haberdar eden değerli tarihçi ve aynı zamanda anne tarafından akrabam olan ağabeyim Prof. Dr. Abdullah TEMİZKAN'a da bu vesileyle bir kere daha teşekkür ederim.

Son olarak kitabın yayımlanmasını sağlayan Adalet Yayınevi'nin sahibi Hakan Karaaslan'a ve onun nezdinde yayınevi çalışanlarına teşekkür ederim. Bugüne kadar olduğu gibi bu kitapta da desteklerini esirgemediler. Eserleri ve okurları, bol olsun.

Bu çalışma, yukarıda da işaret ettiğim üzere, daha önce tamamlanmış ve kamunun istifadesine sunulmuş çalışmalar olması münasebetiyle özgün bir çalışma değildir. Derleme niteliği taşıyan bu eser, çalışmaların konu bütünlüğü çerçevesinde bir araya getirilmesinden ibarettir. Belki de bir önemli husus, topluca erişilebilirliğin sağlanmış olmasıdır. Her ne kadar daha önce yayımlanmış ve/veya ulaşılabilir çalışmalar olsalar da eserin uluslararası hukuk yazınına bir kez daha katkı yapması dileğiyle...

TTKY...⁵

Dr. Bahadır Bumin ÖZARSLAN
Beytepe-Balgat/ANKARA, 24.07.2025

⁵ "Tanrı Türk'ü Korusun ve Yüceltsin." cümlesinin kısaltmasıdır. Gündelik hayat içindeki yazışmalarımda, bu şekilde kullanmayı sevdiğim için aynı biçimde, burada da kullanmayı tercih ettim. Şu hususu belirtmeden geçemeyeceğim ki "Âmin!" demeyi en çok sevdiğim dualardan biridir ve bu satırları yazarken bir kere daha aynı duayı etmek ve aynı şekilde bir kere daha "Âmin!" demek nasip olmuştur.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	7
İÇİNDEKİLER	13
- 100. YILINDA LOZAN ANTLAŞMASI ÜZERİNE GENEL BİR DEĞERLENDİRME	15
- ADALAR DENİZİ'NDE VE DOĞU AKDENİZ'DE TÜRK-YUNAN/RUM (BATI) İHTİLAFI VE BAZI TEKLİFLER	27
- AVRUPA BİRLİĞİ'NİN KIBRIS SORUNUNA BAKIŞININ ŞİFRELERİ: İLERLEME RAPORLARI	39
- KATILIM ORTAKLIĞI BELGELERİNDE VE ULUSAL PROGRAMLARDA KIBRIS SORUNU	55
- KIBRIS SORUNUNUN ÇÖZÜMÜNDE YENİ VE NİHAÎ AŞAMA: "İKİ MİLLETLİ ADA"DAN "İKİ DEVLETLİ ADA"YA DOĞRU	67
- ULUSLARARASI HUKUK AÇISINDAN SEVK VE İSKÂN KANUNU UYGULAMASI	75
- SOYKIRIM SUÇUNUN ÖNLENMESİ VE CEZALANDIRILMASI SÖZLEŞMESİ AÇISINDAN HOCALI KATLİAMI -	93
- BİRİNCİ YILDÖNÜMÜNDE ŞUŞA BEYANNAMESİ: YENİ UFUKLARA DOĞRU	125
- BİR ÖZERK CUMHURİYET ÖRNEĞİ OLARAK NAHÇIVAN ÖZERK CUMHURİYETİ	131
- SOĞUK SAVAŞ SONRASI KARADENİZ'DE GÜVENLİK POLİTİKALARI VE TÜRK-RUS İLİŞKİLERİ	153
- SOĞUK SAVAŞ SONRASINDA KIRIM'IN VE KIRIM TATAR TÜRKLERİNİN STATÜSÜ -	185
- ZARARLA KARŞILIK KAVRAMI ÇERÇEVESİNDE UKRAYNA'NİN KURSK HAREKÂTI	223
- EL BAB'A VE AFRİN'E GİDEN YOL: ÖNCESİ VE SONRASI -	251
- ARAP BAHARI SÜRECİNDE TÜRKİYE'NİN SURİYE'YE YÖNELİK ASKERÎ HAREKÂTLARININ HUKUKÎ TEMELİ -	257
- TÜRK HUKUKU AÇISINDAN SURİYELİLERİN STATÜSÜ: SURİYELİLER KİMDİR, KİM DEĞİLDİR?	289
- ULUSLARARASI HUKUK AÇISINDAN KUDÜS'ÜN STATÜSÜ	295
- ATATÜRK'ÜN TÜRK DÜNYASI'NA BAKIŞI -	305
- 8. TÜRK ZİRVESİ'NİN ARDINDAN: "TÜRK DİLİ KONUŞAN ÜLKELER" DEN "TÜRK DEVLETLERİ"NE	317

